

# POZOROVÁNÍ - VZORKY UDÁLOSTÍ

- Vzorky událostí - specimen records, anecdotal records, chronicles
  - jsou to velmi podrobné zápisy o lidech a osobách
  - výzkumník zaznamenává vše, co se děje v pořadí, jak se to událo
  - výzkumník vše pozorje jakoby zdálky, není do pozorované činnosti zainteresován
  - Nevyvozuje z počátku žádné závěry („Milan sedí ve čtvrté lavici u okna“ - to je výrok odpovídající vzorku událostí, ale „Milan má rád tělocvik“ není výrok odpovídající vzorku událostí, protože jde o odvozený vztah
- Gavora 150 čtení

úkol s. 151

podle Gavora 2000

# VZORKY UDÁLOSTÍ - ZÁSADY

- Pozorovatel si musí přesně ohraničit, co bude pozorovat a jaké jsou cíle jeho pozorování (je to dost náročné, tak si vybírá jen jednu nebo několik málo osob). Pozorování nebývá dlouhé
- Pozorovatel musí zachytit přesný sled událostí
- Záznam z pozorování musí být úplný, přesný a verbální (přesné citace výroků, přesný popis situace - tím se podstatně liší od kvantitativního pozorování)
- Pozorování musí být co nejvíc objektivní (nezaujatý postoj)
- Úloha 1. Gavora s. 150

podle Gavora 2000

# VZORKY UDÁLOSTÍ - ZÁSADY

- Úloha 2 (podle Gavora 2000): Rozhodněte, zda (a v kterých případech) uvedené výroky z pozorování vyjadřují pozorovanou realitu, nebo odvozování z pozorovaného:

Zuzka je líná

Jan zahodil své knihy

Michal zabouchl dveře

Daniel se v přítomnosti dospělých ostýchá

Petra se dá lehce ovlivnit jinými dětmi

Alenka je velmi čilé dítě

Milan si sedl

Julie odevzdala domácí úlohu

Helena je inteligentní dítě

Alan se většinou chová neuroticky

# VZORKY UDÁLOSTÍ - ZÁSADY

- Vzorky událostí jsou dokumentárním materiálem. Přinášejí velmi bohaté údaje
- mají i historický význam - kronika výchovně vzdělávací situace
- často se používají jako základ pro další výzkum

# POZOROVÁNÍ - TERÉNNÍ ZÁPISY

- Terénní zápisy - field notes
- Pozorovatel neuskutečňuje úplný záznam věcí, ale z existujících jevů vybírá věci, kterým věnuje pozornost (sám rozhoduje, co je důležité - to záleží na jeho teoretických východiscích)
- zázpis je ovšem chronologický a podrobný
- Terénní zápisy si pozorovatel obvykle zaznamenává na konci pozorování (během nemá na podrobné zápisy čas)
- záznam terénních zápisů je doplněn vlastními komentáři výzkumníka (arch je obvykle rozdělen na dvě půlky - do první se píše pozorované, do druhé komentáře)
- u psaní komentářů se výzkumník nevyhýbá vlastním pocitům a vhledu, který při pozorování získal
- příklad : Gavora 153 podle Gavora 2000

# PARTICIPAČNÍ POZOROVÁNÍ

- participační pozorování (účastnické)
- znaha o získání rozsáhlé a hluboké znalosti zkoumané reality
- participační pozorování je dlouhodobé (týdny, měsíce)
- záměrem je, aby se pozorovatel sžil s prostředím
- pozorovatel se účastňuje na aktivitách pozorovaných osob (pozorované osoby v dlouhém čase výzkumu ztrácí zábrany a chovají se otevřeně a přirozeně)
- participační pozorování se používá souběžně s jinými metodami (nestrukturované interview, sbírání artefaktů - listů, dokumentů, výtvorů zkoumaných osob)

podle Gavora 2000

# PARTICIPAČNÍ POZOROVÁNÍ

- kategorie účasti při participačním pozorování:
  - úplný pozorovatel - je o něm známo, že je pozorovatel (pozor na hawthornský efekt), věnuje se jen pozorování
  - pozorovatel jako participant - výzkumník nepředstírá, že není skutečným participantem, ale částečně participuje (např. kulturní antropolog v domorodé vesnici)
  - participant jako pozorovatel - výzkumník plně participuje, ale nepředstírá že není výzkumníkem (nebezpečí GO NATIVE - státi se domorodcem - výzkumník ztratí nezbytný vědecký odstup)
  - úplný participant - plná participace, role výzkumníka není známa nikomu v pozorované skupině (go native - velké nebezpečí); závažné etické problémy - výzkumník nebo vyzvědač či fízl; výzkumník by měl respektovat etická kritéria skupiny, kterou se rozhodl pozorovat, i když jsou mimo hranice legality

# PRŮBĚH PARTICIPAČNÍHO POZOROVÁNÍ

- Začátek: vstupní výzkumný problém, předběžné výzkumné otázky
- hlavní zdroj výzkumných materiálů jsou datované zápisky (popř. záznamy) pozorovatele (výroky, popisy, atd.)
- na konci každého pozorovacího bloku (např. dne) vytváří pozorovatel souhrny pozorování (v nich shrnuje hlavní myšlenky, vytyčuje otázky, problémy a formuluje předběžné komentáře; to vede k vytyčení předběžných nosných pojmů a teorií
- výsledkem celého výzkumu je nová teorie o zkoumaném pedagogickém jevu (je to teorie vzniklá indukcí ze shromážděných dat )

podle Gavora 2000



# ETNOGRAFICKÉ INTERVIEW

- cíl: zjistit, jak zkoumané osoby interpretují svět kolem sebe
- raport - navození příjemné, uvolněné atmosféry
- informant - osoba, se kterou se uskutečňuje interview
- etnografické interview je obvykle nestrukturované
- přátelský rozhovor (neformální atmosféra)
- e. interview vede často k monologu informanta
- výzkumník se často vrací k probraným tématům, aby je informant interpretoval z jiných úhlů (opakované otázky)
- často dochází i k více setkání výzkumníka a informanta
- zpětná verifikace zjištění (member check) - ověřování - výzkumník se často vrací k informantovi a ověřuje zda to, co odpověděl, pochopil správně

podle Gavora 2000

# VÝZKUM ŽIVOTNÍHO PŘÍBĚHU

- výzkum životního příběhu (life history, oral history)
- je zápisem, analýzou a vyhodnocením života určité osoby
- důležité pro výzkumníka: jaké subjektivní významy zdůrazňovala osoba v průběhu svého života
- fakta nejsou cílem ale prostředkem výzkumu (z nich se rekonstruují subjektivní významy)
- životní příběh má někdy podobu biografie (autobiografie); v beletrizované podobě však většinou nemá výzkumnou hodnotu
- délka rozhovoru je velmi dlouhá (opakovaná setkání s vypravěčem)
- někdy se také označuje jako narativní interview (narace - vyprávění)

podle Gavora 2000

# VÝZKUM ŽIVOTNÍHO PŘÍBĚHU

- tři fáze: 1. Raport, narativní impulz (spouštěcí podnět), vyprávění příběhu; 2. výzkumník klade otázky, aby objasnil některé momenty v životě vypravěče; 3. výzkumník společně s vypravěčem vytvoří abstraktnější kategorizování života na základě opakujících se momentů (extrahuje z vyprávění teorii o životním cyklu člověka)
- výzkumník zkoumá - přelomové momenty (critical incidents); hlavní fáze života; klíčové osoby
- spolehlivost údajů se často podporuje pomocí artefaktů (zápisky, deníky, fotografie, dokumenty, atd.)
- životní příběhy učitelů - hlavní fáze: 1. volba profese; 2. vstup do praxe; 3. první školní rok; 4. třetí rok od nastoupení; 5. střed profesionální dráhy; 6. období před odchodem do důchodu

podle Gavora 2000

# DĚKUJI ZA POZORNOST

Zdeněk Hromádka

[13549@mail.muni.cz](mailto:13549@mail.muni.cz)

Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta MU v Brně